

RAPPORT FRÅN EN KONFERENS

Symposium i Paris den 8–10 december 2011: "Baudelaire dans le monde. Traditions critiques et traductions"

Den 8–10 december 2011 ägde ett tredagars-symposium rum i Paris för att uppmärksamma att det gått 150 år sedan den definitiva utgåvan av Charles Baudelaire's diktsamling *Les Fleurs du mal* kom ut 1861. Denna utgåva skiljer sig från den första från 1857 främst genom att 35 nyskrivna dikter tillkommit, de flesta av dem i ett nytt avsnitt kallat "Parisiska tavlor", där flera av de mest lästa, älskade och analyserade dikterna ingår, såsom "Till en förbipasserande", "Svanen" eller "De små gummorna". Den första upplagan av *Ondskans blommor* som också kunde hetat *Smärtans blommor* firades för övrigt med ett symposium och antologin *Utan poesi – aldrig!* i Lund år 2007.

Professor André Guyau vid Sorbonne stod som ansvarig för kollokviet i Paris, som hade rubriken "Baudelaire dans le monde. Traditions critiques et traductions" (Baudelaire i världen. Kritiska traditioner och översättningar). Huvudsyftet var alltså att försöka få en bild av diktarens introduktion utanför Frankrike och hans inflytande i det internationella litterära landskapet från Japan till USA. Alla världsdelar utom Afrika var representerade bland föreläsarna.

Då Sorbonne är under reparation och ombyggnad ägde symposiets två första dagar rum i Maison de la recherche i Quartier Latin, beläget vid Rue Serpente, som för övrigt korsar den gata där Charles Baudelaire föddes 1821, Rue Hautefeuille, en medeltida gata som klövs vid framdragandet av Boulevard St. Germain under Haussmanns enorma omdaning av Paris

på 1850-talet. Tredje dagen var det Bibliothèque historique de Paris, som hyste symposiet och där Baudelaireexperten Jean-Paul Avicé hälsade välkommen.

Hur har då introduktionen och receptionen av diktarens verk sett ut runt om i världen? Baudelaire's författarskap hör ju till de internationellt välkända och inflytelserika, som djupt påverkat framväxten av den moderna litteraturen inte bara i Europa, USA och Kanada, utan satt spår även i Asien och Sydamerika. Redan på 1920-talet skrev Paul Valéry om Baudelaire's världsrykte vilket främst bygger på dikterna i *Les Fleurs du mal*, där allt är "charm, musik, mäktig och abstrakt sensualism... Lyx, form och vällust."

I ett förord till en av de många nyutgåvorna kallas *Les Fleurs du mal* för "le maître livre de notre littérature" (den viktigaste boken i vår litteratur) av diktaren Yves Bonnefoy, som fortsätter: "Aldrig har orden, sanningens yttersta form, bättre visat sitt ansikte. Jag ser den som ett ljus." För Bonnefoy är Baudelaire framför allt medlidandets diktare.

Men även prosadikterna har genom sin nyskapande form inspirerat och sent omsider uppmärksammades också Baudelaire's konst-kritiska artiklar, som idag ägnas stort intresse för sina insiktsfulla analyser av den samtida konsten.

Det fanns alltså flera spår att följa i de föreläsningar som startade med de romanska språken. Det visade sig att Baudelaire-bilden i Italien och Spanien inledningsvis, precis som

i Sverige, var starkt påverkad av Théophile Gautiers förord till *Les Fleurs du mal*s postuma utgåva 1868.

Gautier betonar här de dekadenta dragen i diktsamlingen, satanismen, besattheten av synd och galenskap, men också det moderna. Dekadensstilen är enligt Gautier en revolt mot romantikens naturkult till förmån för det artificiella. I förordet blandas det artificiella med det dekadenta och det moderna så att begreppen nästan blir synonyma. Självfallet har också domen mot diktsamlingen 1857 betytt mycket, detta att diktaren tvingades lyfta ut sex dikter ur samlingen då de ”sårade den offentliga moralen” och förläggaren dömdes till böter, för övrigt av samme domare som tidigare på året frikämt Flauberts *Madame Bovary*, också den en blivande klassiker.

Paul Bourget går på samma linje i sina inflytelserika *Essais de psychologie contemporaine*, från 1883, men han betonar det mystiskt suggestiva i Baudelaires dikter, som leder tanken till Leonardo da Vincis tavlor och pessimismen som övergår i ennui – spleen. Bourget utvecklar liksom Gautier dekadensstanken, han finner den som ett upplösningsfenomen i dikternas ämnen och – märkligt nog! – i deras form.

Dessa båda skribenter, liksom Huysmans i den säregna romanen *A rebours* (1884), påverkade under många år Baudelairebilden och det gjorde även Lombrosos *Genio et follia*, utgiven 1864 med Baudelaires bild på omslaget.

I Italien ansågs länge Victor Hugo som den störste franske diktaren och motståndet mot Baudelaire var starkt, precis som i nästan alla andra länder under 1800-talet. En diktare med så utmanande profil kunde svårligen inlemmas i de inhemska litterära strömningarna och de borgerliga läsarna, dessutom ofta kvinnor, kunde knappast av tidens kritiker rekommenderas att fördjupa sig i hans dikter. I Skandinavien kunde man se hur så skilda kritikerpersonligheter som Carl David af Wirsén och Georg Brandes på den punkten var helt ense: för en så ”triste monsieur” som Baude-

laire fanns inget utrymme i den svenska eller danska litteraturen.

I Italien skrev Benedetto Croce en hård artikel mot Baudelaire, vilkens poesi enligt honom dominerades av utsävningar och dödstankar. Diktarens svåra livsupplevelser mynnar dock ut i sublima dikter, där Baudelaires heroism drar en slöja av skönhet över dikternas tragiska innehåll. Smärtan omformas till ”ordret beauté” (ordning och skönhet), melankoli och estetisk harmoni.

Även i Spanien var kritiken i förstone hård mot diktaren, speciellt från katolskt håll. Baudelaire ses dock som den främste modernisten och redan 1905 översattes hela *Les Fleurs du mal* till spanska. Detta kan jämföras med Brasilien, där första upplagan i sin helhet översattes först 1957 – det vill säga hundra år efter publiceringen. I Brasilien blev Gautiers förord först sent känt, men en som däremot blivit mycket läst och diskuterad är Walter Benjamin, ja, enligt Eduardo Veras läses Benjamins kommentar mer än *Les Fleurs du mal*.

Två intressanta föreläsningar speglade mottagandet i Rumänien, där Baudelaire varit förbjuden under kommunismen, men där dikterna ändå cirkulerade hemligt och lästes i både original och översättningar. Redan på 1870-talet översattes två dikter och i en antologi från 1920 gavs Baudelaire stor plats. Han togs negativt emot av konservativa kritiker som tog fasta på det sjukliga och morbida i vissa dikter, medan han särskilt bland rumänska symbolistdiktare lästes under perioden 1890–1920 och många översättningar infördes i olika tidskrifter. Omkring 1900 översattes de första prosadikterna. Här kan man se ett mönster som återkommer i andra länder: det är bland grupper av unga diktare som Baudelaires dikter och prosadikter läses med fascination, diskuteras och översätts. Så var det i Sverige, där kretsen ”Det unga Skåne” med främst Ola Hansson och Stella Kleve med beundran läste och började översätta diktaren på 1880-talet, och 20 år senare i Uppsala poeterna in

spe som kallade sig "Les quatre diables". Det samma gällde i Danmark, där de unga dikterna Johannes Jørgensen och Sophus Claussen översatte ett tjugotal prosadikter i tidskriften *Ny jord* 1889.

Stort genomslag fick en artikel av Johannes Jørgensen 1891, där Baudelaire lyftes fram som framför allt storstadens diktare. Med denna artikel kan Baudelaire sägas vara introducerad i Norden och en viktig förskjutning har skett från den dekadente till den moderne, som speglar den framväxande storstadens lockande och fränstötande drag, dess alienation och ensamhet, dess lyx och armod.

1936 betonas i en viktig artikel "L'actualité de Baudelaire", hans verk speglar det mänskliga dramat, viljans svaghet och fantasins betydelse. Under mellankrigstiden och efter andra världskriget framstår Baudelaire i flera länder allt mer som en samtida, som med sin pessimism speglar en mörk och osäker tid. Detta blir tydligt också i Sverige, där ett temanummer 1949 i tidskriften *Prisma* ägnas Baudelaire, som i Erik Lindegrens presentation kallas "den efterhängsne" vars svarta blick såg rakt in i framtiden mot världskrigens fasor. Baudelaire är en fixstjärna "som blossat upp och som för närvarande lyser med nästan olycksbådande glans."

Ett viktigt drag som återkommer i flera av föredragen är hur Benjamin lyfts fram. När hans märkliga *Paris 1800-talets huvudstad* och *Passagearbetet* börjar sammanställas ur otaliga efterlämnade fragment och tryckas 40 år efter hans död, blir de raskt översatta till olika språk och kommer att innebära en nyorientering av Baudelairestudiet. För Walter Benjamin är Baudelaire portalfiguren till 1800-talets labyrintiska värld, för vilken "ingenting i hans eget århundrade kommer närmare de antika hjälternas uppdrag än att gestalta moderniteten", som Ulf Peter Hallberg skriver i förordet till *Paris 1800-talets huvudstad*, som i tre band kom ut på svenska 1990.

För marxisten Benjamin är det i Baudelai-

res texter den framväxande storstaden glimtvis belyses och det myllrande folklivet speglas i all sin komplexitet med sina våldsamma kontraster mellan fattigdom och lyx, prostitution och varufetischism, smuts och skönhet. Eller som det står i en halvfärdig dikt till staden Paris:

Tu m'as donné ta boue et j'en ai fait de l'or.
(Du gav mig din gyttna och jag gjorde den till guld.)

Från USA rapporterades om The W.T. Bandy Center for Baudelaire-studies vid Vanderbilt University i Tennessee, vars arkiv och bibliotek samlat Baudelairens skrifter i otaliga och av många framstående konstnärer illustrerade upplagor och där litteraturen om diktaren ständigt växer. Det var W.T. Bandy, som 1968 grundade detta forskningscentrum, och det leddes under många år av den franske professorn Claude Pichois, den häromåret avlidne specialisten, som bland annat redigerat Baudelaire-utgåvan i Pleiadeserien.

Detta gav Jean-Paul Avice tillfälle att understryka det märkliga faktum att Baudelaire, Paris diktare framför andra, ännu inte har något eget museum eller forskningscentrum i den stad han besjungit i så växlande tonarter. Victor Hugo, Balzac och Georges Sand har egna museer och Marcel Prousts sängkammare, där han sittande i den svarta sängen skrev *A la Recherche du temps perdu*, kan man begrunda på Musée Carnavalet.

Men Baudelaire som flyttade runt i Paris mellan olika hotell, pensionat och lägenheter, ofta, enligt egen utsägo, för att undkomma fordringsägare och redaktörer han lovat en artikel, har inte ens ett eget arkiv. Jean-Paul Avice, som under rubriken "L'horreur du Domicile" (Skräcken för den fasta bostaden) kartlagt diktarens adresser – minst 14 stycken bara under det produktiva 1850-talet – har tillskrivit staden Paris för att få de styrande att ordna ett museum i det ståtliga Hôtel Pimodan på Ile St. Louis, där Baudelaire bodde några år i

sin ungdom. Men staden har nu, efter det att palatset länge fått förfalla, börjat bygga om det för andra syften. Som ett kuriosum kan nämnas att en av Baudelaires adresser under några månader hösten 1831 var just den i Marais där det Svenska kulturhuset ligger. Här skulle den då 11-åriga skolgossen bättra på sina betyg, inackorderad hos en Mr Bourdon, som då ägde det Hôtel particulier som nu sköts av Svenska institutet.

Under våren 2012 leder Antoine Compagnon seminarieserien "Baudelaire moderne et antimoderne" vid Collège de France och i Lund färdigställs just nu den första svenska biografien över Baudelaires liv och diktning; författare är Lars Nyberg. I vår skall även Paul Tenngarts monografi över *Les Fleurs du mal* med titeln *Den komplexe Baudelaire* komma ut.

Baudelaires verk fortsätter att fascinera och är i högsta grad levande världen över.

Christina Sjöblad